

RESUMS

ESTUDIS

Ramon Bacardit, *Del sàinet a la comèdia de costums. El teatre en català entre 1855 i 1870 al Principat*

Aquesta aportació es centra en la importància dels anys del Bienni progressista (1854-56) en la transformació de la cultura en català que es desplegarà sobretot al llarg de la dècada de 1860. De fet, són els anys que veuen la transformació del sàinet tradicional en una fórmula nova lligada a les noves formes de teatre de consum que es produeixen en l'àmbit castellà i francès. És un període marcat pel procés de consolidació d'un mercat catalanoparlant per a les formes de cultura popular en què, a més, la llengua comença de jugar el paper de representació de la identitat. L'esclat d'aquestes formes explica la necessitat per part de sectors més conservadors de contrarestar l'efecte ideològic globalment progressista amb propostes més conservadores com *La verge de les Mercès* (1856) de Manuel Angelon. Per altra banda, autors comercials de l'escena que escrivien en castellà com Camprodon o Aulés començaren de veure les possibilitats de fer calaix en obres en català.

Paraules clau: teatre, llengua catalana, 1855-1870

Quintí Casals Bergés, *La Renaixença, motor de la modernitat a Lleida*

En el present treball analitzem el fenomen de la Renaixença a Lleida des d'un punt de vista històric i interdisciplinar. Per tant, no tan sols avaluarem la producció literària sinó que posarem en consonància totes les vessants de creació artística, científica i tècnica per posar-los en correlació amb l'evolució contemporània de la ciutat. De la seva combinació van nàixer propostes polítiques com el federalisme i el catalanisme que projectaren la modernitat a Lleida, la qual va tenir un segell innegable de recuperació de la seva identitat nacional catalana.

Paraules clau: Renaixença, modernitat, història cultural, catalanisme, federalisme

Margalida Tomàs, *Algunes consideracions sobre les escriptores vuitcentistes. A l'entorn dels Jocs Florals de Barcelona*

Revisió del paper de les poetes catalanes del XIX als Jocs Florals de Barcelona, sobretot a partir dels premis que hi obtingueren de 1859 a 1899. Un estudi més atent de la biografia i obra poètica de la quasi desconeguda

Isabel de Villamartín i de Victòria Peña, així com unes consideracions sobre la poesia i l'actitud de Dolors Monserdà serveix de punt de partida per mostrar la greu problemàtica amb què es trobaven les escriptores vuitcentistes a l'hora de veure reconeguts els seus mèrits literaris.

Paraules clau: Poesia, Jocs Florals, Villamartín, Peña, Monserdà, Massanés

TEXTOS

Pep Vila, *Dos articles de Joaquim Botet i Sisó amb motiu de la mort de Jacint Verdaguer i una addenda verdagueriana sobre Eucarístiques, obra pòstuma*

Es presenten dos articles de Joaquim Botet i Sisó (Girona, 1846-1917) amb motiu de la mort de Verdaguer: «Mossèn Jascinto Verdaguer» (*Lo Geronés*, 15 de juny de 1902) i «L'enterro de Mossèn Cinto» (*Lo Geronés*, 22 de juny de 1902). En addenda, es presenta Mercè Padrós Busquets com a traductora al català del llarg treball d'Agustí Vassal, *Gènesis de les Eucarístiques* (p. XII-XXXIX), l'obra pòstuma de Verdaguer que ell va editar a la Tipografia L'Avenç el 1904.

Paraules clau: Joaquim Botet i Sisó, Jacint Verdaguer, 1902, *Eucarístiques*, 1904

Joan Vilamala, *Una carta inèdita de Verdaguer relacionada amb el poema «Mane nobiscum, Domine»*

Es dona a conèixer una carta de 1883 de Jacint Verdaguer que permet datar, comprendre i contextualitzar millor el poema «Mane nobiscum, Domine» del llibre *Caritat*, editat el 1885. S'edita la carta i el text del poema i es compara amb el de les edicions del llibre.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, epistolari, *Caritat*, 1883

DOSSIER

X Jornades d'Intercanvi Cultural.
Tolosa

Joèla Ginestet, *Valère Bernard escrivan e gravai-re (1860-1936): figuras de femnas dusca a la Legenda d'Esclarmonda*

Valeri Bernard (Valère Bernard), òme de letras e gravai-re marselhés, elaborèt son òbra entre 1883 et 1936 en privilegiant la lenga occitana : sos vèrs e sa pròsa s'enriquesiguèron al fial del temps. Començant a escriure en dialècte provençal e en parlar marselhés dins lo mitan felibrenc, acabèt son percors amb de publicacions anant dins la direccion de l'occitanisme de la Societat d'Estudis Occitans. Foguèt en recèrca d'una Beutat

ideala qu'en gravaire, pintre, escalpaire o fotografa n'ofriguèt una representacion visuala, mas sa tòca èra pas l'imitacion de la natura. Passant d'evocacions naturalistas e melodramaticas al simbolisme, son apròcha artistica plastica, son biais d'escriure lo paisatge e los òmes e en particulier las femnas a través una subjectivitat prigonda lo deviá menar, segon el, a la Beutat espiritala sola capabla de superar lo mal terrèstre.

En anant donc al recontre de las figuras femeninas, nombrosas dins son òbra e que despassan unes còps la figuracion antitetica de l'àngel e del demòni, nos pausarem la question de lor(s) ròtle(s) dins sa poèsia, sa pròsa e unas gravaduras. Descobrissem un Valeri Bernard en empatia amb las recèrcas esteticas de son sègle (per exemple : Baudelaire, Puvís de Chavannes, Felicien Rops...) alara qu'avançava sul camin de l'escritura en lenga occitana dusca a son drama liric *La Legenda d'Esclarmonda* publicat a Barcelona en 1936 amb una prefàcia de Josep Carbonell, e nos mainam que la beutat femenina plena d'ambigüitat e de facetas que prepausèt nos mena de fach cap a un ideal d'amor simple : Valeri Bernard apelat « Lou Pantaïaire » vengut avugle a la fin de sa vida e de longa preocupat per l'origina del mal capita a nos convèncer que l'art es essencial dins tota vida umana.

Joèla Ginestet, Valère Bernard, escriptor i gravador (1860-1936): les figures femenines fins a la Legenda d'Esclarmonda

Valèri Bernard (Valère Bernard), literat i gravador marsellès, va crear una obra entre 1883 i 1936 en la qual va privilegiar la llengua occitana: els seus versos i la seva prosa es van anar enriquint amb el pas del temps. Havent començat a escriure en dialecte provençal i en parlar marsellès en un entorn felibrenc, va acabar el seu recorregut amb publicacions que anaven en la línia de l'occitanisme de la Societat d'Estudis Occitans. Va perseguir una Bellesa ideal de la qual va oferir una representació visual com a gravador, pintor, escultor o fotògraf, però el seu objectiu no va ser pas la imitació de la natura. Passant de les evocacions naturalistes o melodramàtiques al simbolisme, la seva aproximació artistica plàstica, la seva manera d'escriure el paisatge i els homes, i en particular les dones a través d'una profunda subjectivitat, l'havia de conduir, segons ell mateix, a la Bellesa espiritual, l'única cosa capaç de superar els mals terrenals.

Mentre anem a la recerca de les seves figures femenines, que són nombroses en la seva obra i que sobrepassen de vegades la representació antitètica de l'àngel i el dimoni, ens demanarem quin paper juguen en la seva poesia, en la seva prosa i en alguns dels seus gravats. Descobrirem un Valèri Bernard que empatitzava

amb les recerques estètiques del seu segle (per exemple, Baudelaire, Puvis de Chavannes, Felicien Rops...), alhora que avançava en la seva trajectòria escrita en llengua occitana, fins al seu drama líric *La Legenda d'Esclarmonda*, publicat a Barcelona el 1936 amb un prefaci de Josep Carbonell. Ens adonarem que la bella femenina plena d'ambigüitats i dotada de múltiples facetes que ens ofereix l'autor, ens condueix de fet a un ideal d'amor senzill: Valèri Bernard, anomenat «Lou Pantaïaire» [el somiador], que va tornar-se cec a la fi de la seva vida i que va estar preocupat per l'origen del mal, aconsegueix de convèncer-nos que l'art és fonamental en qualsevol vida humana.

Paraules clau: Valèri Bernard, *La Legenda d'Esclarmonda*, figura femenina

Montserrat Comas, *Les relacions occitanocatalanes al segle XIX*

El treball mostra les possibilitats de recerca que encara existeixen a partir dels fons bibliogràfics i documentals de la Biblioteca Museu Balaguer per ajudar a entendre les relacions occitanocatalanes al segle XIX. Per això, en primer lloc, fa una descripció del fons occità a la Biblioteca Museu; en segon lloc, revisa la relació de Víctor Balaguer i la literatura/cultura occitana; i, en darrer lloc, fa unes propostes de recerca.

Paraules clau: Biblioteca Museu

Víctor Balaguer, literatura i cultura occitana

Aitor Carrera, *L'occità a Catalunya*

Les comarques de l'actual Catalunya administrativa han de ser adscrites al domini lingüístic català amb una única excepció: la Vall d'Aran. Aquesta zona nord-occidental del Principat és tradicionalment de llengua occitana i aquesta varietat hi té la condició d'oficial d'ençà de 1990 (setze anys abans d'obtenir aquesta mateixa categoria, almenys nominalment, al conjunt del Principat). Aquest article mira de fer una radiografia succinta però alhora actualitzada de la situació de l'occità en aquell territori pirinenc. D'una banda, situa allò que anomenem aranès en el marc del conjunt de la llengua d'oc i en precisa les especificitats més remarcables. D'altra, dibuixa un panorama que permet de fer-se una idea general de la seua situació sociolingüística actual. S'hi aborden doncs la situació legal de l'occità, la presència d'aquesta llengua en àmbits com l'escola o els mitjans de comunicació, el seu nombre de parlants a partir de dades recents o la situació en què es troba l'aranès en l'àmbit de la codificació i de l'estandardització. A través d'aquestes qüestions, s'assenyalen igualment alguns reptes a què ha d'enfrontar-se l'occità a casa nostra de manera imminent si vol aspirar a recuperar la normalitat social en l'espai que li és propi.

Paraules clau: occità, llengua d'oc, aranès, Vall d'Aran, sociolingüística

DOSSIER

XI Jornades d'Intercanvi Cultural. Elx

Joan Castaño, *La Festa o Misteri d'Elx des de la història*

Aquest treball ressegueix els més de cinc segles d'història de la Festa o Misteri d'Elx, des dels orígens fins a l'actualitat, tot fent repàs de l'evolució i els canvis de la posada en escena i l'evolució dels responsables fins a arribar a l'actual Patronat del Misteri, amb la Generalitat, l'Ajuntament i l'Església, i que té el punt de partida en la proclamació per la UNESCO com a Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat (2001).

Paraules clau: Festa o Misteri d'Elx, Elx, Patrimoni de la Humanitat

Manuel Llanas, *La llengua, el País Valencià i Catalunya segons Azorín*

L'article ofereix la visió i els comentaris de l'escriptor Azorín (Monòver, 1873 - Madrid, 1967) sobre la qüestió de la llengua (català-valencià-castellà), sobre el País Valencià, sobre Catalunya i la seva literatura, i, finalment, sobre tres escriptors: Jaume

Balmes, Jacint Verdaguer i Joan Maragall. Per això, es fa servir tant la seva obra de creació, els seus articles com les peces memorialístiques: per exemple, *Buscapiés (Sátiras y críticas)*, *Memorias inmemoriales*, *Superrealismo (Prenovela)* —titulat posteriorment *El Libro de Levante*—, *En Barcelona*, *Una hora de España*, *Ejercicios de castellano*, o *Valencia. Recuerdos autobiográficos*.

Paraules clau: Azorín, llengua, País Valencià, Catalunya, literatura

Joan-Carles Martí i Casanova, *Les ciutats literàries extremes: del carrer de l'Àngel de Perpinyà al carrer de l'Àngel d'Elx*

En aquest article es deixa constància com la ciutat d'Elx —bressol de la Dama, el Palmerar i el Misteri— pot esdevenir un «lloc literari» de primer ordre per a la resta del territori lingüístic català, tot creant una proposta literària a partir d'una selecció d'obres de gèneres diversos i d'autors vinculats a la ciutat d'Elx —des del Misteri, passant per Vicent Alarcón Macià, i arribant a l'actualitat, amb Gaspar Jaén i Urban, Joaquim G. Caturla i Joan-Carles Martí i Casanova.

Paraules clau: Elx, lloc literari

ABSTRACTS

STUDIES

Ramon Bacardit, *From the sainete to the comedy of manners: Catalan-language theater in the Principality from 1855 to 1870*

This contribution centers on the importance of the years of the Progressive Biennium (1854–56) in the transformation of Catalan-language culture and its development particularly in the 1860s. These years mark the transition from the traditional sainete to a new formula linked to new forms of consumer-focused theater emerging on Spanish and French stages. Highlighting the period is the process of consolidating a Catalan-speaking market for expressions of popular culture in which, moreover, the Catalan language begins to play a role in representing identity. The appearance on the scene of these new forms accounts for the need felt by more conservative sectors to counter their generally progressive ideological effect by dint of more conservative works such as *La verge de les Mercès* (1856) by Manuel Angelon. In addition, commercially successful playwrights writing in Spanish such as Camprodon and Aulés begin to see the prospects accruing to works written in Catalan.

Key words: theater, Catalan language, 1855–1870.

Quintí Casals Bergés, *The “Renaixença,” driving force behind modernity in Lleida*

This study analyzes the unfolding of the *Renaixença* in Lleida from a historical and interdisciplinary point of view. Not only was literary production taken into account, but also the full spectrum of artistic, scientific and technological creation in correlation with the city’s contemporaneous development. These elements combined to give rise to political projects such as federalism and Catalanism, spotlighting Lleida’s modernity, and its unmistakable stamp in recovering its Catalan national identity.

Key words: *Renaixença*, modernity, cultural history, Catalanism, federalism.

Margalida Tomàs, *Various considerations on nineteenth-century women writers: Barcelona’s Jocs Florals*

Review of the role of Catalan women poets in the nineteenth-century Barcelona Jocs Florals; in particular, the prizes awarded from 1859 to 1899. Careful attention is given to

the biography and poetic works of the little-known Isabel de Villamartín, and Victòria Peña, as well as considerations on the poetry and attitude of Dolors Monserdà, with a view to showing the serious difficulties facing nineteenth-century women writers seeking recognition for their literary merits.

Key words: poetry, Jocs Florals, Villamartín, Peña, Monserdà, Mas-sanés.

TEXTS

Pep Vila, Two articles by Joaquim Botet i Sisó on the occasion of the death of Jacint Verdaguer and a Verdaguerian addendum to the posthumous “Eucarístiques”

We present two articles by Joaquim Botet i Sisó (Girona, 1846-1917) on the occasion of the death of Verdaguer: “Mossèn Jacinto Verdaguer” (*Lo Geronés*, 15 June 1902) and “L’enterro de Mossèn Cinto” (*Lo Geronés*, 22 June 1902). By way of addendum, we present Mercè Padrós Busquets, Catalan translator of Agustí Vassal’s extensive study *Gènesis de les Eucarístiques* (p. XII-XXXIX) on Verdaguer’s posthumous work published by Tipografia L’Avenç in 1904.

Key words: Joaquim Botet i Sisó, Jacint Verdaguer, 1902, *Eucarístiques*, 1904.

Joan Vilamala, An unpublished letter by Verdaguer in connection with the poem “Mane nobiscum, Domine”

We publish here a letter that Jacint Verdaguer wrote in 1883 by which we can more accurately date, understand, and contextualize the poem “Mane nobiscum, Domine” included in *Caritat*, published in 1885. We present the letter and the text of the poem, comparing it with that of the different editions of the book.

Key words: Jacint Verdaguer, collected letters, *Caritat*, 1883.

DOSSIER

X Colloquium for Cultural Exchange. Toulouse

Joël Ginestet, Valère Bernard, writer and engraver (1860-1936): Portrayal of women up to the “Legenda d’Esclarmonda”

Valère Bernard, writer and engraver from Marseilles, penned his works in the Occitan language between 1883 and 1936, his verse and prose gathering strength over the years. From his first writings in the Provençal dialect and speaking in the subdialect of Marseilles while immersed in the Felibrige movement, Bernard capped his trajectory with publications in consonance with the

Societat d'Estudis Occitans. His was a pursuit of ideal Beauty represented visually in his engravings, paintings, sculptures and photographs, though imitating nature was not his aim. Moving from his early naturalist and melodramatic portrayals on to symbolism, his approach to the plastic arts, his rendering of people and landscapes in writing, and in particular, women through a radical subjectivity, were to lead him, as he put it, to a spiritual Beauty which alone was capable of rising above worldly evils.

Bernard's portrayals of women are numerous and at times go beyond the antithetical representation of angels and demons, and we examine their role in his poetry, prose and engravings. We will discover Valère Bernard's empathy toward the search for aesthetics in his century (for instance, in Baudelaire, Puvis de Chavannes, Felicien Rops and others), even as he advanced along the path of his writing in Occitan, right up to his lyric drama *La Legenda d'Esclarmonda*, published in Barcelona in 1936 with a preface by Josep Carbonell. We will see how womanly beauty in all its ambiguity and multifaceted portrayal in Bernard leads to a simple ideal of love: Valère Bernard, aka "Lou Pantàaire" (the Dreamer), who went blind at life's end and queried into the origins of evil, convinces us of the fundamental importance of art in every human life.

Key words: Valère Bernard, *La Legenda d'Esclarmonda*, portrayal of women.

Montserrat Comas, *Occitano-Catalan relations during the nineteenth century*

This study spotlights the avenues of research still open to specialists by accessing the collection of books and other documents at the Biblioteca Museu Balaguer in connection with Occitano-Catalan relations in the nineteenth century. A description of the Occitan collection of the library-museum is followed by an account of Víctor Balaguer's relations with Occitan literature and culture, and finally some lines of research are suggested.

Key words: Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Occitan literature and culture.

Aitor Carrera, *Occitan in Catalonia*

The administrative counties of present-day Catalonia all correspond to Catalan-speaking territories with a single exception: Val d'Aran. This northwestern area of the Principality is traditionally Occitan-speaking, the official language since 1990 (sixteen years prior to enjoying official status, at least in name, throughout the Principality). This article presents a concise, up-to-date report on the situation of Occitan in this Pyrenean territory. First, we situate Aranese within the larger Occitan language group and point out some

of its most prominent characteristics, after which we sketch an overview of the sociolinguistics of Aranese today. This includes a look at Occitan's legal standing, the use of the language in schools and the media, number of speakers according to recent data, and the state of Aranese where codification and standardization are concerned. All these questions point to the challenges facing Occitan in Catalonia in the immediate future if it is to recover social normalcy in its home territory.

Key words: Occitan, Lengua d'Òc, Aranese, Val d'Aran, sociolinguistics.

DOSSIER

XI Colloquium for Cultural Exchange. Elx

Joan Castaño, "The Mystery Play of Elx," a historical perspective

This study reviews more than five centuries of the history of the *Mystery Play of Elx*, or *Misteri d'Elx*, from its origins up to the present day, tracing its development and the changes in its staging and leadership up to the present-day board of sponsors (Patronat del Misteri), along with the Generalitat, Town Hall and the Church, resulting in UNESCO declaring it a Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity in 2001.

Key words: *Mystery Play of Elx*, Elx, Heritage of Humanity.

Manuel Llanas, *Language, the Valencian Country, and Catalonia according to Azorín*

This article reveals the vision and commentary of writer Azorín (Monòver, 1873 – Madrid, 1967) concerning the question of language (Catalan–Valencian–Castilian), the Valencian Country, and Catalonia in his literary works, as well as his views on three other writers: Jaume Balmes, Jacint Verdaguer, and Joan Maragall. To this end, we draw from both his creative writing and his memoirs: for instance, *Buscapiés (Sátiras y críticas)*, *Memorias inmemoriales*, *Superrealismo (Prenovela)* (subsequently titled *El Libro de Levante*), *En Barcelona, Una bora de España*, *Ejercicios de castellano*, and *Valencia: Recuerdos autobiográficos*.

Key words: Azorín, language, Valencian Country, Catalonia, literature.

Joan-Carles Martí i Casanova, *Literary cities at opposite ends: From Carrer de l'Àngel in Perpinyà to Carrer de l'Àngel in Elx*

This article shows how the city of Elx – cradle of the *Lady of Elx*, the Palm Grove of Elx, and the *Mystery Play of Elx* – can lay claim to being a "literary site" of the first order among Catalan-speaking territories, drawing up a literary program based on a number of works of various genres

and authors connected with the city: from the *Mystery Play of Elx* and Vicent Alarcón Macià to present-day writers Gaspar Jaén i Urban, Joaquim

G. Caturla, and Joan-Carles Martí i Casanova.

Key words: Elx, literary site.